

Motion till riksdagen

1987/88:Fi22

av Carl Bildt m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1988/89, m. m. (kompletteringsproposition)

I Sammanfattning

De borgerliga regeringarna klarade 1970-talets internationella kriser bättre än vad den socialdemokratiska regeringen förmått dra nytta av uppgången i den globala ekonomin under 1980-talet. Experimentet med den s. k. tredje vägens ekonomiska politik fungerade inte.

Regeringens misslyckande är särskilt tydligt när det gäller att lägga en god grund för lönerörelserna. Löneavtalen i år, liksom under tidigare år, slår definitivt hål på myten att en socialdemokratisk regering skulle vara bättre skickad än en borgerlig att förmå arbetsmarknadens parter att sluta avtal på en nivå som inte urholkar konkurrenskraften.

Den ekonomiska politiken måste läggas om i den riktning som moderata samlingspartiet förespråkar. Om så inte sker, kommer svensk ekonomi att gå en allvarlig kostnadskris till mötes. En fortsättning av nuvarande politik leder till stagnerande ekonomisk tillväxt och snabbt stigande arbetslöshet redan under nästa mandatperiod, enligt regeringens egna beräkningar i den reviderade finansplanen.

Den politik som moderata samlingspartiet förordar innebär i korthet:

- Stram finanspolitik.
- Stimulans för hushållsparandet.
- Sänkt skattetryck genom i första hand sänkta marginalsatser.
- Borttagande av förbud och regleringar som hämmar näringslivets utbyggnad.
- Avskaffande av valutaregleringen och anknytning av kronan till EMS, vilket skulle manifestera den fasta växelkurspolitiken.
- Stabila spelregler och slut på den ryckighet och kortsiktighet som präglar den ekonomiska politiken under senare år. Därigenom skapas ett klimat som befrämjar långsiktiga investeringar i näringslivet.
- Bättre fungerande service och trygghet för medborgarna genom att statliga och kommunala monopol bryts upp och privata alternativ släpps fram.

I januari förutsade vi att regeringens passivitet skulle framtvinga ett panikpaket senare under varen i form av skattehöjningar. Nu har vi fått rätt på denna punkt. Riksbankens räntehöjning är en ordentlig bakläxa åt regeringens politik och visar att den s. k. tredje vägens ekonomiska politik inte fungerar.

Moderata samlingspartiets ställningstagande till regeringens förslag innebär följande:

Mot. 1987/88
Fi22

- Beträffande ungdomsbosparande begärs ett nytt förslag utan åldersgräns, utan begränsning av sparbeloppet men med ett tak för bonusen, med närmare anknytning till köp av egen bostad, utan diskriminering av sparform och utan hinder av annat sparande.
- Förslaget om extrainsättning och höjning av taket i allemanssparandet begränsas till sparande i allemansfond.
- Vi avstyrker också förslagen om höjd oljeskatt och likviditetsindragning från näringslivet.

2 De borgerliga och de socialdemokratiska regeringarna

De borgerliga regeringarna hade ansvaret för den svenska ekonomin under den internationella motvindens år. Sverige tyngdes ner av två oljekriser och en allvarlig nedgång av aktiviteten i världsekonomin. Därtill fick de ta itu med såväl kostnads- som strukturproblem, som orsakats av en felaktig socialdemokratisk politik redan före 1976.

Här följer några citat som visar hur besvärlig situationen var och vad som förorsakat den:

LO-ekonomerna (1984):

Den felaktiga strukturen i vårt näringsliv och de alltför höga kostnaderna grundlades på 1960-talet . . . Sveriges internationella konkurrenskraft försämrades katastrofalt före 1976.

Långtidsutredningen (1984):

Kostnadsexplosionen före 1976 skapade ytterligt allvarliga ekonomiska problem. Näringslivets vinstmarginaler tvingades ner till en historiskt mycket låg nivå. Marknadsandelarna för Sveriges export sjönk kraftigt. Svensk industri förlorade andelar även på hemmamarknaden.

Det är och förblir en socialdemokratisk myt att det var de borgerliga regeringarna som skapade de problem som Sverige fortfarande lider av.

Under hela oppositionsperioden motverkade socialdemokraterna den borgerliga krispolitiken. Det har t. o. m. Kjell-Olof Feldt erkänt:

. . . vi var själva med och krävde stöd till dittan och dattan, när vi befann oss i opposition. Det skedde inför en kris, som överraskade oss och vars omfattning skrämde oss.

Redan hösten 1976 krävde den dåvarande moderate partiledaren Gösta Bohman besparingar och återhållsamma lönerörelser. Men socialdemokraterna döpte Gösta Bohman till "svängremsminister" och förordade i riksdagen en ekonomisk politik som präglades av stor expansionsiver. Deras politik hade – om den genomförts – lett till ännu svårare kris för ekonomin.

Kjell-Olof Feldt sparade inte på kritiken när han angrep Gösta Bohman:

Vågar Bohman påstå att svensk industri förlorat sin konkurrenskraft därför att lönekostnaderna stigit mer än andra länders? Vågar han upprepa sitt utfall mot löntagarna och höja pekpinna med krav på att lönerna inte får stiga mer än 5 procent?
(Riksdagsdebatt hösten 1976)

Mot. 1987/88
Fi22

I dag vill nog finansminister Kjell-Olof Feldt helst glömma sitt angrepp på sin moderate företrädare.

Mot bakgrund av svårigheterna både i den internationella ekonomin och här hemma har de borgerliga regeringarna ingen anledning att skämmas över sina insatser under perioden 1976–1982. Det framgår bl. a. av att sysselsättningen klarades, samtidigt som det skedde en dramatisk ökning av arbetslösheten i andra industriländer. Om det ligger något i kritiken, skulle det vara att priset blev högt för att klara den fulla sysselsättningen. Men det var inte alls vad socialdemokraterna sade under dessa år. De krävde tvärtom ständigt högre skatter, ökade utgifter och än större statliga underskott.

Under de socialdemokratiska regeringsåren 1982–1988 har situationen varit den rakt motsatta. Världsekonomin har upplevt en av de längsta konjunkturuppgångarna under hela 1900-talet. De internationella råoljepri-serna har halverats. Även de för utlandsskulden så viktiga internationella räntorna har fallit. Det klimat som den socialdemokratiska regeringen har verkat i under 1980-talet har således varit synnerligen gynnsamt.

För att få en mer rättvisande jämförelse mellan den borgerliga och den socialdemokratiska regeringsperioden görs i det följande en genomgång av viktiga ekonomiska storheter, som satts i relation till den internationella utvecklingen.

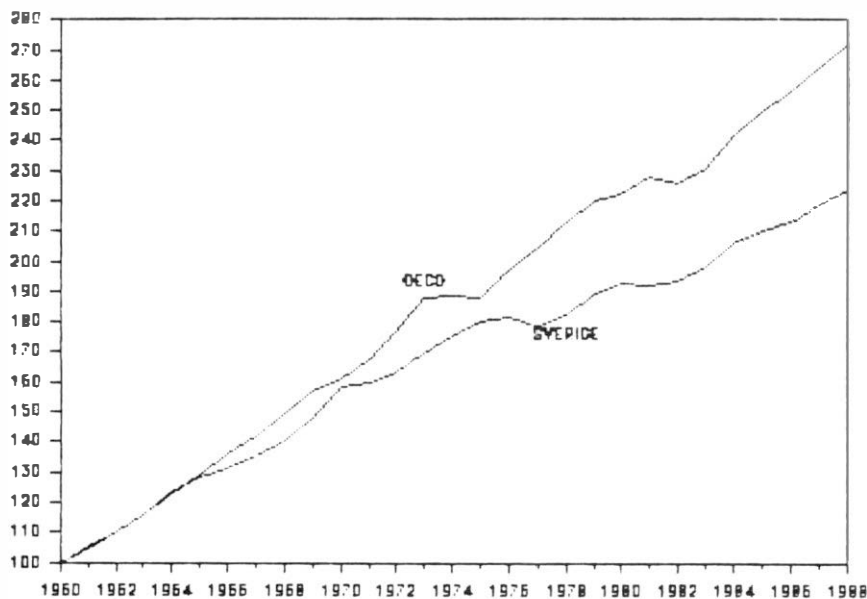
Slutsatsen av redovisningen blir att de borgerliga regeringarna hanterade 1970-talets internationella krisår långt bättre än vad den socialdemokratiska regeringen förmått dra nytta av den internationella högkonjunkturen under 1980-talet.

Produktionsökningen

Av diagram 1 framgår att produktionstillväxten i Sverige sedan mitten av 1960-talet varit väsentligt sämre än utomlands. Medan BNP steg med 124 % i Sverige mellan 1960 och 1988 var motsvarande ökning i OECD-området 172 %. Skillnaden på ca 48 procentenheter uppstod med ungefär en tredjedel under vardera av perioderna 1970–1976, 1976–1982 och 1982–1988.

Sverige halkar således efter övriga industriländer, något som moderata samlingspartiet tidigare framhållit. Ekonomins många tillväxthinder, bl. a. det höga skattetrycket, gör att vi inte förmår att hänga med i den internationella utvecklingen. Om BNP hade utvecklats i linje med produktions-tillväxten i OECD-området, skulle Sverige i dag ha haft en produktionsnivå som varit ungefär 200 miljarder kr. högre än vad den faktiskt är.

Tillväxten i svensk ekonomi bestäms på kort sikt i huvudsak av efterfrågeläget i den internationella ekonomin. Av diagram 1 framgår således att den svagare utvecklingen under de borgerliga regeringsåren sammanfaller i stort sett med den dåliga konjunkturen utomlands, medan uppsvinget under 1980-talet följer den utdragna högkonjunkturen i världsekonomin.

Källa: OECD och reviderad finansplan 1988

Socialdemokraterna ville 1976 inte erkänna problemen med den allvarliga kostnadskrisen, det överhettade inhemska efterfrågeläget och strukturproblemen för basnäringarna. Men sanningen var att Sverige aldrig stått inför svårare utmaningar under efterkrigstiden. Hotet var överhängande att betydande delar av svenskt näringsliv skulle slås ut, vilket skulle ha lett till en dramatisk ökning av arbetslösheten. De borgerliga regeringarna kunde avvärja detta allvarliga hot och den akuta krisen övervanns. Grunden lades under dessa år för den gynnsammare utveckling i ekonomin som senare kom under 1980-talet.

Den socialdemokratiska regeringen har emellertid inte förmått att dra nytta av den internationella konjunkturons goda utveckling under 1980-talet. Tillväxthindren har förstärkts genom bl. a. skärpningen av skatte-trycket. Utbyggnaden av näringslivet har gått för långsamt och bytesbalansen försämrats åter. Den unika möjligheten att på allvar ta itu med de grundläggande problemen i svensk ekonomi har socialdemokraterna försuttit. Värdefull tid och kraft har därmed gått förlorad. Regeringens egna beräkningar i den reviderade finansplanen visar vilka allvarliga konsekvenser som följer på en fortsatt socialdemokratisk politik. Det har Sverige inte råd med.

Arbetslösheten

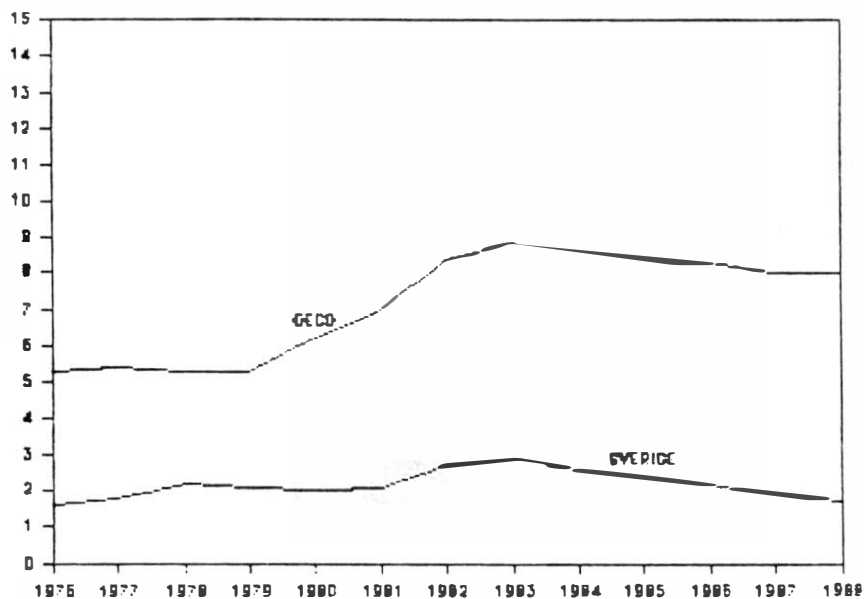
Mellan 1976 och 1982 ökade den öppna arbetslösheten i OECD-området från 5,3 % till 8,4 %, dvs. med drygt 3 procentenheter, vilket framgår av diagram 2. Under samma tid steg emellertid den öppna arbetslösheten i

Sverige med endast drygt en procentenhet till 2,7 %. De borgerliga regeringarna klarade således att bibehålla arbetslösheten i Sverige på en förhållandevis låg nivå, samtidigt som det skedde en mycket markant ökning i andra industriländer.

Mot. 1987/88
Fi22

Under 1980-talet har det inträffat en viss nedgång av arbetslösheten utomlands. Så har även skett i Sverige. Det bör emellertid framhållas att den genomsnittliga öppna arbetslösheten under de borgerliga regeringsåren var 2,1 %, medan samma siffra för de socialdemokratiska regeringsåren varit 2,3 %. Tar man även hänsyn till olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder, stod i genomsnitt 220 000 personer utanför den reguljära arbetsmarknaden mellan 1976 och 1982. Under 1982–1987 var motsvarande siffra 290 000. Inte något år under de fem första borgerliga regeringsåren stod så många utanför den reguljära arbetsmarknaden som under de senaste fem socialdemokratiska regeringsåren.

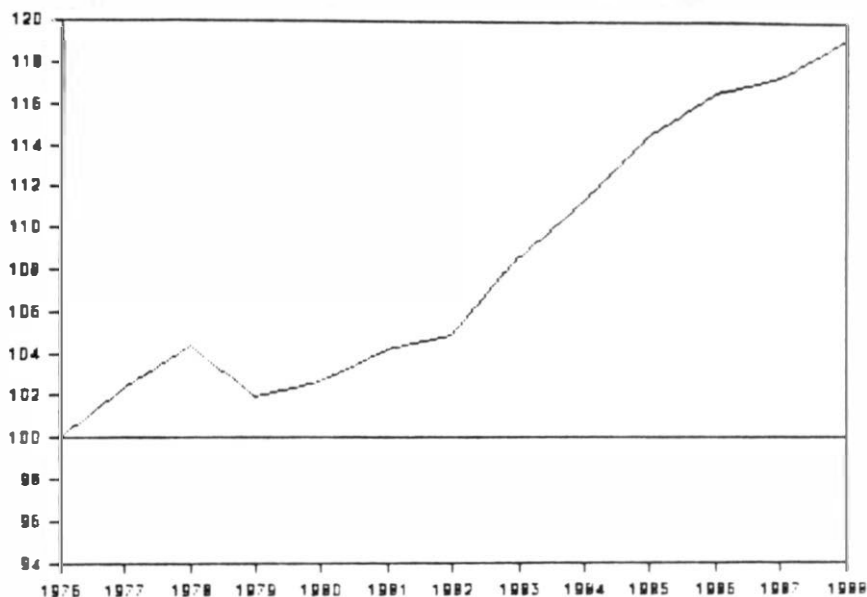
Diagram 2. Den öppna arbetslösheten i procent av arbetskraften

Källa: OECD och reviderad finansplan 1988

Inflationen

Av diagram 3 framgår att konsumentpriserna stigit snabbare än i övriga OECD-området mellan 1976 och 1988. Men medan den relativa prisökningen stannade vid knappt 5 % mellan 1976 och 1982, har den socialdemokratiska regeringens politik inneburit att priserna i Sverige stigit med nästan 14 % mer än i omvärlden. Socialdemokraterna har således satt en rejäl fart på inflationsbrasan.

Källa: OECD och reviderad finansplan 1988

I en liten öppen ekonomi av Sveriges typ med fast växelkurs gentemot omvärlden är det att vänta att priserna stiger lika mycket som i utlandet. Den kraftiga avvikelse som ägt rum mellan 1982 och 1988 har den socialdemokratiska regeringspolitiken skapat.

Konkurrenskraften

I nästan alla preliminära och reviderade finansplaner har den socialdemokratiska regeringen poängterat behovet av låga nominella löneökningar för att det svenska näringslivet skall kunna bibehålla konkurrenskraften på exportmarknaderna. I årets finansplan skrev exempelvis regeringen:

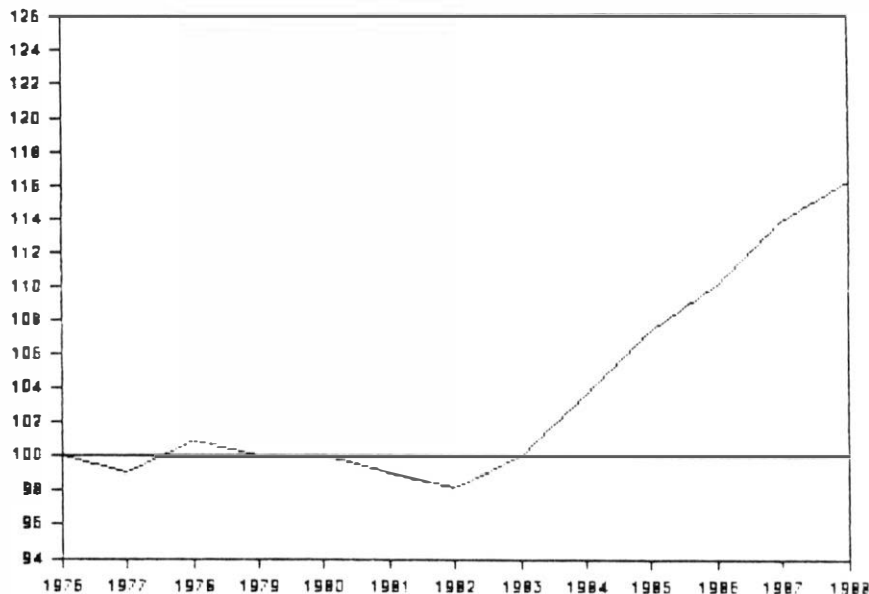
... vi (har) nu kommit till en kritisk punkt på den tredje vägens ekonomiska politik. Endast en dämpad kostnadsutveckling kan ... förhindra att vi tvingas in i en inflationistisk utveckling, med försämrad sysselsättning och sjunkande levnadsstandard som oundviklig konsekvens.

Den utveckling som visas i diagram 4 slår definitivt hål på myten att en socialdemokratisk regering skulle vara bättre skickad än en borgerlig att förmå arbetsmarknadens parter att sluta avtal som inte försämrar konkurrensläget för näringslivet. Den socialdemokratiska politiken har i detta hänseende varit ett enda stort misslyckande. De förhoppningar som regeringen vid många olika tillfällen givit uttryck för när det gäller att bringa ned löneökningarna i fas med våra viktigaste konkurrentländer har inte infriats. Det finns därför anledning att ta regeringen på allvar när den varnar för att ekonomin kommer att ledas in i en "inflationistisk utveckling, med försämrad sysselsättning och sjunkande levnadsstandard som oundviklig kon-

sekvens". Eftersom det enda sättet att undvika den annalkande katastrof som regeringen varnar för är att med hjälp av skattelättnader dämpa löneökningstakten, torde en borgerlig regering vara den bästa garantin för att ekonomin inte skall behöva möta ett så dystert öde.

Mot. 1987/88
Fi22

Diagram 4. Relativ timlönkostnad. Sverige i förhållande till 14 viktiga konkurrentländer

Källa: SAF och reviderad finansplan 1988

Även när det gäller antalet strejkdagar har den socialdemokratiska regeringen misslyckats, vilket inte minst beror på det stigande skattetrycket och den föga framgångsrika kampen mot inflationen. Under de borgerliga regeringsåren var antalet strejkdagar 578 000, medan de var 1 682 000 under de socialdemokratiska, dvs. nästan tre gånger så många.

3 Den internationella utvecklingen

Den ekonomiska tillväxten i OECD-området blev under 1987 starkare än väntat. Produktionsökningen var ca 3 %. Utvecklingen hittills i år tyder inte heller på att några mer påtagliga effekter av förra höstens turbulens på de finansiella marknaderna är att vänta. Allt fler konjunkturbedömare har därför reviderat upp sina prognoser för OECD-länderna för 1988 till mellan 2,5 och 3 %.

Som en följd av framför allt de stora växelkursförändringarna mellan dollarn och andra valutor äger för närvarande en betydande förskjutning rum i handeln mellan främst de stora industriländerna. Förenta Staternas marknadsandelar i världshandeln med industrivaror ökar kraftigt, samtidigt som främst Japan och Förbundsrepubliken Tyskland förlorar mark. Därmed sker också en anpassning i reala termer av de rådande externa obalanserna mellan länderna. Anpassningen i nominella termer förefaller emeller-

tid gå betydligt långsammare. Därmed kvarstår även en viss risk för nya störningar på finansmarknaderna av den typ som förekom i höstas, vilket skulle kunna försämra möjligheterna till en fortsatt god utveckling i världsekonomin.

Regeringen har sedan i höstas höjt tillväxtprognosen för OECD-området från 2 till 2,75 % för 1988, vilket synes vara i linje med andra bedömningar. Även när det gäller marknadstillväxten för svensk exportindustri har en uppjustering gjorts. Tidigare förutsågs att marknadstillväxten i de fjorton OECD-länder som tar emot merparten av den svenska exporten av bearbetade varor skulle öka med 3,5 % under 1988. Nu räknar regeringen med en ökning på 5 %. Draghjälpen från den internationella ekonomin väntas därmed bli bättre än vad som tidigare förutspåts.

Inflationen förväntas bli fortsatt låg i OECD-området. Regeringen gör bedömningen att prisökningen på industrivaror i internationell handel 1988 kan bli i storleksordningen 2–3 %, vilket ytterligare skärper kravet på att hålla tillbaka pris- och lönekostnadsökningen i den svenska ekonomin.

Den internationella ekonomin har under de senaste åren präglats av en osedvanligt lång uppgångsperiod i ett historiskt perspektiv. I huvudsak är det länder med lågt skattetryck som bidrar till ett högt aktivitetsläge i världsekonomin. Allt fler länder i omvärlden ansluter sig också till den väg av skattesänkningar som för närvarande rullar fram. I Förenta Staterna genomfördes skattesänkningar redan tidigt på 1980-talet. Det är också den amerikanska expansionen som lett uppgången i världsekonomin. För närvarande genomförs en större skattereform. Även i Storbritannien och i en rad andra europeiska länder genomförs eller förbereds omfattande skattesänkningar. Normalinkomsttagaren i Storbritannien får en marginalsatt som uppgår till 25 % och höginkomsttagaren 40 %. Motsvarande skattesatser i Sverige är 50 respektive 75 %. Förutsättningen för att den svenska ekonomin inte skall hamna på efterkälken i den internationella tillväxtligan är att vi skyndsamt påbörjar en reform som syftar till sänkt skattetryck och lägre marginalskatter.

4 Den svenska ekonomin

4.1 Det korta perspektivet

I januari utgick regeringen i sitt huvudalternativ från att lönestegringen skulle stanna vid 4 % under 1988. Nu tvingas regeringen revidera upp prognosen till 6 % (se tabell 1). Men det antagandet bygger på en underskattning av löneglidningen. I den moderata partimotionen förutsåg vi att frånvaron av skattelättnader, som kunde dämpa lönestegringen, skulle leda till en kostnadsökning i år på över 7 %. Vår analys bekräftas av utvecklingen.

Till följd av de större löneökningarna och en fortsatt neddragning av hushållens sparande räknar regeringen upp prognosen för den privata konsumtionen till 3 %.

Den offentliga konsumtionen bedöms av regeringen öka med 1,1 %, vilket i huvudsak förklaras av att kommunerna expanderar med 1,3 %. Den

kommunala verksamheten fortsätter därigenom att växa snabbare än vad riksdagen fastställt som önskvärt. Regeringen har emellertid justerat ned prognosen för den kommunala utvecklingen jämfört med januariprognosen. Vi befarar dock att regeringens siffra är alltför låg, eftersom kommunerna ofta under 1980-talet expanderat snabbare än vad som förutsetts.

De totala investeringarna förutsätts öka med 3,8 % under 1988. Detta innebär en uppskrivning även jämfört med konjunkturinstitutets vårprognos och förklaras främst av att regeringen har en högre prognos för industriinvesteringarna. Med tanke på de stora löneökningarna, regeringens likviditetsindragningar och det höga ränteläget i den svenska ekonomin förefaller det svårt att motivera den högre prognosen.

Tabell 1. Försörjningsbalans och nyckeltal (genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

	1987	1988	
		Finansplan Huvud- alternativet	Reviderad finansplan
BNP	2,8	1,9	2,2
Privat konsumtion	4,1	2,0	3,0
Offentlig konsumtion	0,7	1,5	1,1
Statlig	-0,6	1,0	0,8
Kommunal	1,1	1,7	1,3
Bruttoinvesteringar	7,5	2,5	3,8
Näringslivet	8,1	2,1	2,5
därav Industrin	13,6	6,1	9,0
Lagerinvesteringar ¹	-0,3	0,6	0,3
Export av varor och tjänster	4,8	2,5	2,7
Import av varor och tjänster	6,9	4,4	4,9
Bidrag till BNP-tillväxten:			
Konsumtion, %	2,2	1,5	1,8
Kapitalbildning, %	0,5	0,5	0,4
Industriproduktion	3,0	2,5	3,0
Prisökning dec-dec	4,9	3,4	5,3
Prisökning, årsgenomsnitt	4,2	4,4	5,4
Lönekostnadsökning	6,9	4,0	6,0
Hushållens sparkvot, nivå	-2,8	-3,0	-3,7
Bytesbalans, mdr. kr.	-5,2	-12,2	-10,8

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

KI förutser att exporten av varor och tjänster stiger med 1,8 % 1988. Bakom prognosen ligger ett antagande om fortsatta marknadsandelsförluster för bearbetade varor. Regeringens mer optimistiska bedömning baseras dels på förväntningar om en snabbare exportmarknadsstillväxt i våra viktigaste konkurrentländer, dels på att den långsiktiga strukturella förlusten av marknadsandelar skulle ha upphört. I den reviderade nationalbudgeten anges att relativprisutvecklingen indikerar större marknadsandelsförluster än vad regeringen förutsatt. Motivet för att ändå räkna upp export-

Mot. 1987/88

Fi22

prognosen sägs vara att SCB:s exportenkät från februari och ökningen av orderingången till exportindustrin under andra halvåret 1987 skulle tyda på en bättre utveckling. Enligt vår uppfattning talar mycket för att konjunkturinstitutets bedömning är mer realistisk.

Regeringen räknar med ett underskott i bytesbalansen på 10,8 miljarder, vilket är en lägre siffra än vad som förutspåddes i januari, trots att denna prognos förutsatte löneökningar på endast 4 %. Mot bakgrund av vad som ovan sagts om exportutvecklingen torde bytesbalansunderskottet bli flera miljarder högre än vad regeringen bedömt.

Sett från produktionssidan har den svenska industrikonjunkturen varit förvånansvärt stark under andra halvåret 1987 och i början av 1988. Den gynnsamma industrikonjunkturen kan förklaras av en något bättre exportutveckling under 1987 än vad som tidigare förutsetts. Under 1988 torde dock den fortsatt höga inhemska efterfrågan verka återhållande på industrins möjligheter att dra nytta av den gynnsamma internationella utvecklingen.

Både KIs senaste konjunkturbarometer och statistik från statistiska centralbyrån bekräftar att kapacitetsutnyttjandet är mycket högt i industrin. Detta beror både på att investeringarna under 1980-talet varit otillräckliga och på att arbetskraftsbrist råder i många regioner och branscher.

Produktivitetsökningen i den svenska ekonomin beräknas av regeringen bli 0,8 % 1988. I industrin förutses ökningen bli 2,5 %. Denna förhållandevis svaga produktivitetsökning innebär på kort sikt att sysselsättningen hålls uppe, men också att den underliggande inflationstakten drivs upp med negativa konsekvenser för den långsiktiga konkurrenskraften.

Mellan 1980 och 1985 var den genomsnittliga produktivitetsökningen ungefär 1 %, vilket innebar en betydande uppbromsning jämfört med både 1960- och 1970-talen, då den genomsnittliga ökningen var 5 resp. 2,7 % årligen. Även vid en internationell jämförelse förefaller produktiviteten öka långsamt.

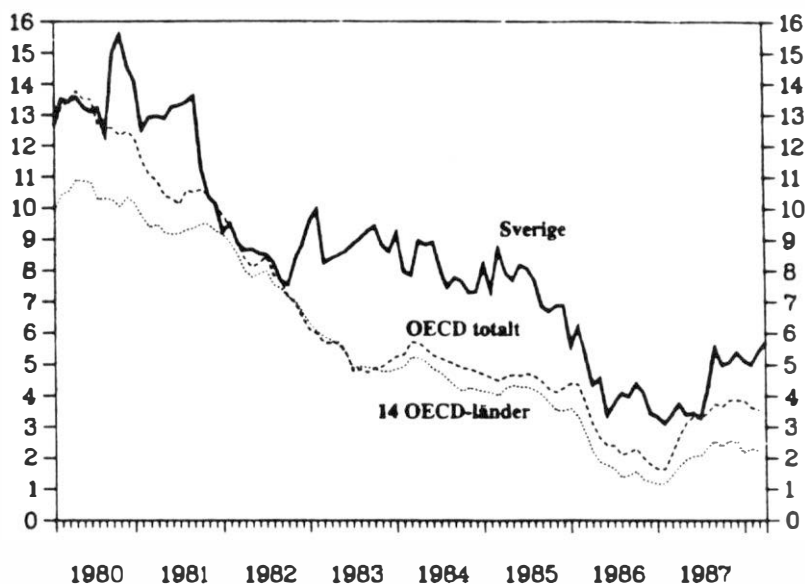
Till en del sammanhänger den låga produktivitetsökningen med att industrisektorn är för liten i förhållande till främst den offentliga sektorn. Men även inom industrisektorn är ökningen alltför liten. Produktivitetsvinster uppstår i denna sektor normalt vid uppgångar i kapacitetsutnyttjandet men bromsas sedan upp, om investeringarna utvecklas alltför svagt.

Regeringen räknar med att BNP växer med 2,2 %, vilket är lågt i förhållande till det höga efterfrågeläget, men samtidigt visar på tillväxthindrens negativa inverkan. Mot bakgrund av de flaskhalsproblem som finns i ekonomin är det inte uteslutet att produktionsökningen blir lägre.

Prisökningarna har under i stort sett hela 1980-talet varit högre än i omvärlden, vilket framgår av diagram 5. Under 1986 och 1987 dämpades visserligen inflationstakten påtagligt. Men den svenska prisstegringen är ändå avsevärt snabbare än i viktigare konkurrentländer.

Diagram 5. Konsumentprisindex 12-månaders förändringstal, utfall t. o. m. mars 1988 Sverige, t. o. m. februari 1988 OECD

Mot. 1987/88
Fi22

Anm: De 14 OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrenter till Sverige på världsmarknaden.

Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

Den nedgång i den svenska inflationstakten som ägt rum under senare år är till stor del en följd av att importprisökningarna dämpats, vilket är ett resultat av den lägre inflationstakten i omvärlden.

I januari bedömde regeringen att priserna skulle stiga med drygt 3 % under 1988. Från moderat sida framhöll vi att en realistisk inflationsprognos snarare borde komma över än under 5 %. I den reviderade finansplanen tvingas regeringen indirekt erkänna att vår bedömning då var riktig. Prognosen i den reviderade finansplanen är att priserna stiger med 5,4 % under 1988. Utvecklingen under varen pekar emellertid på att slutsiffran sannolikt blir ca 6 %.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att förstärkas. Möjligheten ter sig mycket avlägsen att – i enlighet med den i höstas fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt – fram till början av 1990-talet arbeta upp överskott i bytesbalansen, som skulle kunna användas för amortering av utlandsskulden.

4.2 Utvecklingen på längre sikt

4.2.1 Treårskalkylerna

I kompletteringspropositionen presenteras kalkyler över den ekonomiska utvecklingen mellan 1988 och 1991. Treårskalkylerna, som utarbetas i finansdepartementet, syftar till att beskriva olika konjunkturförlopp fram till

1991. Beräkningarna har lagts upp kring ett huvudalternativ och ett par referensalternativ.

Balansalternativet bygger på ett antagande om låga pris- och löneökningar. Utvecklingen enligt balansalternativet leder mot lägre bytesbalansunderskott och fortsatt god situation på arbetsmarknaden. Bruttonationalprodukten stiger med omkring 2 % i genomsnitt för de tre åren. För att alternativet skall förverkligas måste de nominella timlöneökningarna stanna vid 3 % per år, vilket innebär en kraftig minskning jämfört med de senaste årens 6–8 % per år.

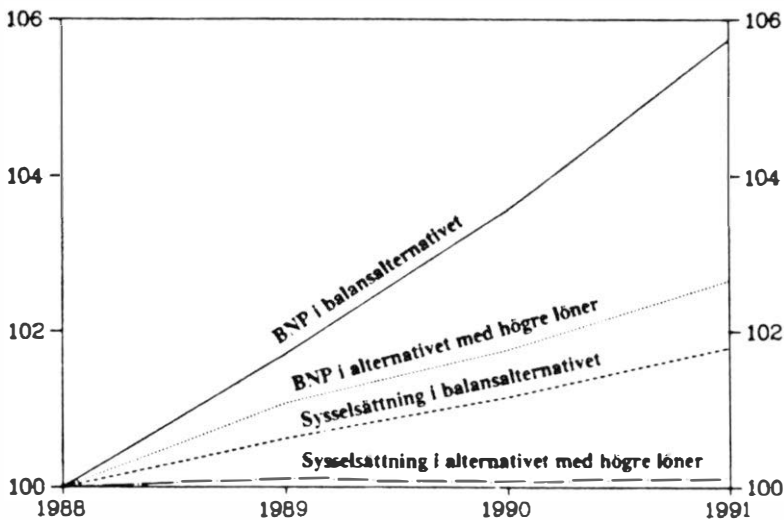
Om ett så drastiskt trendbrott kan åstadkommas i lönebildningen, kan den svenska industrin sänka sina relativpriser något i förhållande till konkurrentländerna, trots de endast marginellt stigande priserna på världsmarknaden, och därmed öka sina andelar på exportmarknaden. Trots att beräkningarna sägs utgå från ett oförändrat skattetryck, sker ändå en höjning från 55,2 % 1988 till 55,7 % 1991. Ökningen motsvarar skattesärpningar på 5–7 miljarder kr.

I ett första referensalternativ antas en pris- och löneutveckling i linje med historiska samband. Resultatet blir en halvering av den ekonomiska tillväxten och ett fortsatt stort bytesbalansunderskott. Vidare inträffar nästan en fördubbling av arbetslösheten.

I ett andra referensalternativ beskrivs en utveckling för den svenska ekonomin med lägre antaganden om tillväxten i omvärlden. En internationell konjunkturedgång skulle leda till ett bytesbalansunderskott 1991 på 23 miljarder och en arbetslöshet på över 4 %, om löner och priser fortsätter att öka i enlighet med historiska förhållanden. Sker en dämpning av löneökningstakten, blir resultatet ändå en kraftig försämring av såväl bytesbalansen som sysselsättningsläget, om än inte i samma utsträckning som om löner och priser fortsätter att stiga alltför snabbt.

En snabb pris- och lönestegringstakt får således mycket allvarliga konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren, även vid en relativt gynnsam internationell utveckling. Tillväxten och sysselsättningen stagnerar. Produktionsförlusterna blir omfattande samtidigt som arbetslösheten stiger kraftigt.

Det finns samtidigt, enligt vår mening, en risk att finansdepartementet i sina beräkningar underskattat möjligheten av en snabb försämring av bytesbalansen. Man har nämligen förutsatt att den negativa trend upphört, som under en lång följd av år inneburit fallande marknadsandelar och som inte kunnat förklaras av stigande relativpriser eller oförmånlig ländersammansättning. Denna beräkningsmetod leder till att kravet på förbättrad konkurrenskraft minskar, vilket förbättrar exportens utveckling i kalkylerna. Det bör i sammanhanget konstateras att beräkningarna i den senaste långtidsutredningen byggde på att den negativa trenden skulle bestå.

Källa: Finansdepartementet

Till skillnad från den senaste långtidsutredningen (LU 87) diskuteras inte i treårskalkylerna skatteutvecklingens negativa inverkan på lönebildningen. Det växande skattetrycket har medfört att de disponibla inkomsterna ökat förhållandevis långsamt sedan mitten av 1960-talet. Detta har naturligtvis gjort det svårare att åstadkomma låga nominella löneökningstal. Inte heller sägs någonting om att skillnaderna i marginalskatter mellan olika löntagargrupper försvårar lönerörelserna, eftersom lika stora procentuella lönelöft för alla betyder en väsentligt lägre procentuell ökning av de disponibla inkomsterna i vissa inkomstlägen än i andra. Detta tenderar att utlösa motkrav från missnöjda grupper och kan därmed lätt medverka till en inflationistisk uppskrivning av löneläget.

Enligt vår mening är detorealistiskt att tro att Sverige under ett fortsatt stigande skattetryck och en stark inhemsk efterfrågan skall klara att få ned löneökningarna till 3 % och inflationen till 2 å 3 %.

Den antagna ökningen av den totala konsumtionen innebär stora risker för en alltför snabb löneglidning och i förlängningen en inflatorisk överhettning. För att klara denna balansgång måste finanspolitiken skärpas i syfte att ytterligare bromsa i första hand den offentliga konsumtionsökningen. Dessutom måste hushållssparandet öka. I treårskalkylerna har inte någon särskild budgetförstärkning lagts in i form av besparingar. Enligt vår mening måste ytterligare besparingar komma till stånd samtidigt med skattesänkningar som stimulerar produktionen i det privata näringslivet.

En annan brist i treårskalkylerna är att man utgår från att verksamheten i den offentliga sektorn kommer att bedrivas på samma sätt som nu. I den senaste långtidsutredningen gjordes en intressant genomgång av produktivitetens utvecklingen i den offentliga sektorn och hur alternativa finansieringssätt och organisationsformer skulle kunna förbättra produktiviteten.

Enligt vår uppfattning måste den offentliga verksamheten effektiviseras, omstruktureras och avmonopoliseras. Förändringar i den offentliga verk-

samheten handlar lika mycket om att tillförsäkra medborgarna en bättre fungerande service som att ta till vara initiativkraft och spara på offentliga utgifter.

Att även ersätta delar av den offentliga verksamheten och skapa alternativ till dessa i form av privata alternativ, även inom ramen för offentlig finansiering eller obligatorisk försäkring, innebär inte bara möjligheter till en effektivare och därmed billigare produktion utan även större variationsrikedom i tjänstebudet, vilket befrämjar valfriheten för både kommuner och näringsidkare. Det innebär också större frihet för dem som arbetar i offentlig sektor att välja arbetsgivare eller starta eget.

4.2.2 Långtidsbudgeten

I den långtidsbudget som presenteras i kompletteringspropositionen belyses utvecklingen av statsbudgetens inkomster och utgifter fram till 1992/93. Syftet med kalkylerna är att redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga beslut fattas om ändrade utgifter eller inkomster.

Liksom under tidigare år arbetar långtidsbudgeten med två alternativ. I det s. k. lågalternativet antas löneökningarna uppgå till 6 % 1988 och 3 % för åren därefter. Priserna antas stiga med 5,4 % 1988 för att därefter falla successivt till 2 % 1993. Tillväxten antas bli ca 2 % i genomsnitt för perioden. Räntan förutsatts falla successivt från 10 % i år till 8 % 1993. I detta alternativ beräknas budgetunderskottet i löpande priser bli 4,7 miljarder budgetåret 1992/93.

I det andra alternativet – högalternativet – stiger lönerna med 5 à 6 %. Inflationen antas ligga på ca 5 % och den inhemska räntenivån hållas uppe vid 12 %. Tillväxten väntas i detta alternativ uppgå till en halv procent per år. I detta relativt ogynnsamma ekonomiska utvecklingsscenario ökar budgetunderskottet till nästan 50 miljarder kr. 1992/93.

Den ökning av budgetunderskottet som sker i högalternativet beror på att statsinkomsterna minskar till följd av lägre tillväxt, medan statsutgifterna ökar i samma takt som i lågalternativet. Vi ser det dock som sannolikt att en sådan stagflation som högalternativet skulle innebära leder till väsentligt större budgetförsämringar än vad beräkningarna i långtidsbudgeten indikerar. Med ökad arbetslöshet skulle det t. ex. vara svårt att hålla tillbaka krav på höjda offentliga utgifter. Ett större budgetunderskott skulle också minska förtroendet för den ekonomiska politiken och öka inflationsförväntningarna.

Om den allmänna ekonomiska utvecklingen innebär att lågalternativet realiserar och att nolltillväxt i kommunernas utgiftsökningar uppnås, erhålls ett fortsatt överskott i den samlade offentliga sektorns finanser. Vi ser det inte som ett mål för den ekonomiska politiken att bygga upp ett permanent överskott i den offentliga sektorn. Sparandet bör i stället ske i företagen och i hushållen. Balans i den offentliga sektorns finanser gör det därför möjligt att sänka skattetrycket och därmed öka kapitalbildningen i den privata sektorn, om det privata sparandet kan förmås att öka. Ett lägre skattetryck innebär dessutom att en högre tillväxt lättare kan realiserar.

5.1 Tredje vägens politik misslyckad

I den reviderade finansplanen görs återigen ett stort nummer av den s. k. tredje vägens ekonomiska politik. Det finns därför anledning att närmare granska dess syften och resultat.

Socialdemokraternas ekonomisk-politiska strategi vid återkomsten i regeringsställning 1982 byggde på att den stora devalveringen skulle föra Sverige in i en bana av exportledd tillväxt. Därvid skulle de bytesbalansproblem som präglat ekonomin sedan 1970-talet förbytas i bestående överskott och tillväxten öka.

Den första fasen av denna politik sammanföll något tursamt med en internationell konjunkturuppgång – i huvudsak genererad genom expansion i USA – som tillsammans med det förbättrade kostnadsläget ledde till en uppgång av exporten. Svensk industri återerövrade en del av de marknadsandelar som tidigare gått förlorade. Industriexpansionen ledde till att den kapacitetsreserv som fanns successivt minskade. De tidigare underskotten i bytesbalansen förbyttes i ett litet överskott 1984. Även de offentliga finanserna förbättrades. Till viss del skedde detta genom budgettekniska omläggningar, men förbättringen var också en följd av de många skatte- och avgiftshöjningarna.

Redan i slutet av 1984 klingade emellertid devalveringseffekterna av och exportindustrin började återigen förlora marknadsandelar. Bytesbalansen försämrades åter under 1985 och visade mot slutet av året ett saldo på minus 10 miljarder kr. Det föreföll därmed som om den tredje vägens politik skulle vara tillbaka nära utgångspunkten, eftersom de problem som den var avsedd att lösa återigen framträdde.

Gynnsamma internationella förändringar under 1986 kom dock att dölja de underliggande problemen i svensk ekonomi. Sänkta oljepriser, fallande internationella räntor och lägre dollarkurs hade en gynnsam inverkan på bytesbalansen, som förbättrades markant. Beräkningar visar att de positiva nettoeffekterna av dessa internationella faktorer översteg 20 miljarder kr. under 1986. Utan dessa gynnsamma omständigheter skulle bytesbalansen ha fortsatt att försämrats till ett underskott på mellan 15 och 20 miljarder kr.

Regeringens övergripande ekonomisk-politiska strategi syftade till att först öka nettoexporten och få till stånd en expansion inom den konkurrensutsatta delen av näringslivet. Därefter skulle de resurser som tillväxten skapade avsättas för investeringar i ny kapacitet så att industrin kunde generera fortsatt tillväxt.

I den inledande fasen mellan 1982 och 1984 skapades i stort sett hela den ekonomiska tillväxten genom en ökad nettoexport (se tabell 2). Endast en mindre del av resurstillväxten användes för konsumtionsökning.

I den senare fasen skulle investeringarna öka. Men tabell 2 visar att investeringar och nettoexport gav litet eller t. o. m. negativt bidrag till tillväxten efter 1985. Den försämring som nu äger rum beror således på att den ekonomiska politiken haft en felaktig inriktning sedan flera år.

Tabell 2. Bidrag till BNP-tillväxten. Procent av föregående års BNP

Mot. 1987/88
Fi22

	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Konsumtion	-0,7	1,4	2,0	2,5	2,2	1,8
Privat	-0,9	0,7	1,4	2,1	2,0	1,5
Statlig	-0,3	0,1	0,0	0,2	0,0	0,1
Kommunal	0,5	0,6	0,6	0,2	0,2	0,3
Kapitalbildning	3,1	2,6	0,1	-1,3	0,5	0,4
Bruttoinvesteringar	0,3	0,9	1,1	-0,2	1,4	0,8
Lagerinvesteringar	-0,4	0,7	-0,6	-0,5	-0,3	-0,3
Nettoexport	3,2	0,9	-1,7	-0,7	-0,6	-0,7
Summa BNP	2,4	3,9	2,1	1,2	2,8	2,2

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet

Om denna typ av konsumtionsinriktad expansionspolitik skrev den socialdemokratiska regeringen i sin första finansplan 1983:

Om denna strategi skulle tillämpas på den svenska ekonomin i dess nuvarande svaghetstillstånd, skulle den ofelbart leda till ett bakslag och inom kort framtinga en markant omläggning av den ekonomiska politiken i kraftigt åtstramande riktning.

Sedan 1985 för regeringen just en sådan politik som den själv utdömde i den första finansplanen 1983. Det bakslag man varnade för höll på att inträffa redan 1986 men undveks tillfälligt genom gynnsamma internationella förhållanden. De prognoser som presenteras i den reviderade finansplanens trearskalkyler visar att bakslaget nu är nära förestående.

De stora devalveringarna, den internationella konjunkturuppgången och halveringen av oljenoten har givit regeringen ett andrum för att återupprätta ett fungerande marknadssystem som kan generera varaktig tillväxt. Detta andrum har emellertid inte utnyttjats för att ta itu med strukturella tillväxthinder såsom t. ex. det höga skattetrycket, de offentliga monopolen, regleringsapparaten och den otillräckliga lönespridningen.

Tvärtom har skattetrycket, som är det viktigaste tillväxthindret, höjts kraftigt av den socialdemokratiska regeringen. Som en effekt av sammantaget 119 införda och höjda skatter har skattetrycket höjts med drygt 50 miljarder sedan 1982. Till följd av det tidigare hårda skattetrycket och den ytterligare skärpning som socialdemokraterna genomfört betalar svenska folket 112 miljarder kr. mer i skatt, i reala termer, i år jämfört med 1982. Eftersom tillväxten i totalproduktionen under samma period var 115 miljarder kr., gick inte mindre än 97 % till skatt. Räknas även pensionsskatten in, tog den offentliga sektorn hand om 112 % av ökningen av BNP.

En skattepolitik som innebär att ingenting av värdet av ökade ansträngningar lämnas kvar åt dem som svarat för produktionsförbättringen lägger allvarliga hinder i vägen för en ökad tillväxt.

Att utvecklingskraften i ekonomin är allvarligt försvagad visas också av att den årliga tillväxten i Sverige endast varit ca 2 % under de tre senaste åren trots god efterfrågan på såväl hemma- som utlandsmarknaderna. Inom

OECD-området har produktionsökningen varit i genomsnitt 3 % under samma period.

Mot. 1987/88
Fi22

Det är egentligen inte förvånande att regeringen varit ointresserad av att undanröja de tillväxthinder som finns i den svenska ekonomin. Skälet är att den s. k. tredje vägens ekonomiska politik egentligen inte var så komplicerad. Den hade en stor devalvering 1982 som dominerande inslag. Det räckte inte. Det står därför nu alltmera klart att den s. k. tredje vägens politik har misslyckats.

5.2 Den reviderade finansplanens riktlinjer

I januari uttryckte vi förvåning över att regeringen föreföll inte bara stå helt utan idéer om konkreta åtgärder utan också sakna ekonomisk-politisk strategi. Budgetpropositionen och finansplanen var unikt tunna till både omfattning och innehåll.

Vi ställde oss tvivlande till att regeringen skulle lyckas bringa ned löneökningarna till 4 % i enlighet med sitt huvudalternativ i finansplanen. Den inhemska efterfrågan bedömde vi som mycket högt uppdriven, något som vi varnat för under flera år, och regeringen hade, enligt vår mening, försummat att lägga en god grund för avtalsrörelsen genom att sänka marginalskatterna. Utvecklingen hittills under 1988 har besannat våra farhågor.

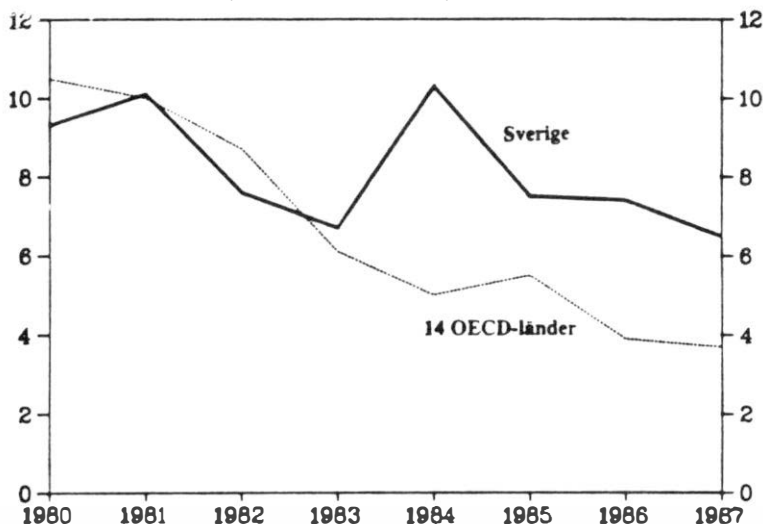
Vi framhöll även i januari att regeringens brist på framförhållning gång på gång lett till att åtgärds paket brådstörtat har måst framläggas för att möta uppkommande kriser. I sådana situationer har nästan alltid skattehöjningar varit det styrmedel som snabbt kunnat sättas in. Därmed har också skatetrycket skärpts ytterligare, vilket är en viktig orsak till problemen redan från början. Vi varnade också för att bristen på konkreta och rätt utformade ekonomisk-politiska åtgärder och frånvaron av handlingsberedskap i finansplanen skulle komma att medföra att det tidigare mönstret med hastigt improviserade krispaket skulle upprepas. Även i detta hänseende har våra farhågor besannats. I den reviderade finansplanen pekats på flera ställen på behovet av efterfrågedämpande åtgärder, och som vanligt kommer regeringen med förslag om ytterligare skattehöjningar, som drar upp skatetrycket ytterligare trots tidigare löften om motsatsen. Som medel att dämpa efterfrågan i ekonomin är även det senaste åtgärds paketet ett slag i luften.

Dessutom har riksbanken vidtagit korrigerande åtgärder i syfte att höja räntenivån. Denna åtgärd är en ordentlig bakläxa åt regeringens ekonomiska politik. Riksbankens ingripande vid ett i hast utlyst sammanträde bekräftar att den s. k. tredje vägens politik inte fungerar.

Situationen påminner om vad som hände för tre år sedan, då en alltför svag finanspolitik inför valet fick korrigeras med kreditpolitiska åtgärder. Då räddades vi av oljenotans halvering. Men denna typ av kvartalspolitik angriper endast symptomen på svårigheterna i ekonomin. I stället krävs en annan och mera långsiktigt inriktad ekonomisk-politisk strategi av den typ som moderata samlingspartiet förespråkar, med åtgärder såsom lägre offentliga utgiftsökningar, sänkta skatter och avreglering av ekonomin.

Inte under något år sedan 1982 har regeringens mål för löneökningarna förverkligats. Av diagram 7 framgår tydligt att de årliga lönehöjningarna genomgående hamnat högt jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Regeringens ekonomiska politik är i detta avseende ett enda stort misslyckande.

Diagram 7. Lönekostnadsökningarna för industriarbetare i Sverige och i 14 OECD-länder 1980–1987. Årlig procentuell förändring, nationell valuta

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.

Källa: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Detta måste också bli omdömet om årets avtalsrörelse, eftersom målet att lönestegringen skulle stanna vid 4 % inte kommer att uppnås på långt när. I den moderata partimotionen i januari pekade vi på de faktorer som i år skulle göra det svårt att hålla tillbaka lönestegringen.

Bland dem kan nämnas högt kapacitetsutnyttjande, stor efterfrågan på arbetskraft, betydande spänningar mellan olika löntagargrupper inom och mellan avtalsområdena, det förhållandet att första avtalsåret brukar bli dyrast och att det i år dessutom är valår. Men som det största problemet framhöll vi att regeringen underlåtit att med skattelättnader bädda för måttfulla löneökningar som ändå kunde medge bevarad köpkraft. Vi gjorde den bedömningen – grundad på erfarenhet – att den genomsnittliga löneökningen snarare skulle hamna över än under 7 %.

I den reviderade finansplanen har regeringen höjt löneantagandet med 50 % från 4 till 6 %. Därmed hoppas man undgå jämförelser med skräckalternativet från januari, vilket baserades på 7 % löneökning. Skälet till att finansministern kan klänga sig fast vid fiktionen att 7-procentsgränsen ännu inte är genombruten är – förutom den sedvanliga underskattningen av löneglidningen – att avtalsparterna i stor utsträckning använt det gamla

förhandlartricket att skjuta lönehöjningarna en bit in på året. Kostnads-
genomslaget blir då inte fullständigt det första året. Men lönenivån höjs fullt
ut inför nästa avtalsrörelse, då man får problem med överhänget från
föregående år.

Regeringen har ett särskilt ansvar för löneutvecklingen inom det statliga
området. Trots beslutet om ett lönetak på 4 % blir här nivåhöjningen under
1988 närmare 7 % och överhänget till nästa år ca 2,5 %. Förutsättningarna
att klara ett fortsatt lönetak på 4 % – och än mer den i treårskalkylerna
angivna målsättningen på 3 % om året fram till 1991 – ter sig därmed
utomordentligt dåliga.

Under senare tid har det även slutits några tvåårsavtal. Inom den kom-
munala sektorn höjs lönerna med 11,5–15 % 1988 och 1989. Chaufförerna
inom Transportarbetareförbundet nådde 18 %, varav hälften i år och hälft-
en nästa år. Att under sådana omständigheter åstadkomma ett trendbrott i
lönebildningen, så att den genomsnittliga uppgången stannar vid 3 %, är
helt enkelt inte möjligt.

Genom de alltför stora nominella löneökningarna drabbas kommuner
och landsting av ökade kostnader. De beräkningar som redovisades i den
preliminära nationalbudgeten visade att kommunernas finanser försämrats
med drygt 6 miljarder 1988 och med lika mycket under 1989 som ett resultat
av att lönerna i år och nästa år stiger med 7 i stället för med de 4 % som var
regeringens huvudalternativ. Moderata samlingspartiet har länge förordat
en politik som innebär både sänkta skatter och minskade statsbidrag till
kommunerna. Därigenom skulle löneavtal kring fyraprocentnivån möj-
liggöras och kommunsektorn inte drabbas av stora kostnadsökningar. Kom-
munerna skulle således klara den minskning av statsbidragen som vi före-
slog i januari. De nu träffade avtalen minskar möjligheterna att göra in-
dragningar från kommunerna för 1989. Genom regeringens underlåtenhet
att vidta åtgärder som skulle ha underlättat årets avtalsförhandlingar drab-
bas kommunerna av stora kostnadsökningar både 1988 och 1989.

Det hindrar inte att skattepolitiska åtgärder är angelägna för att dämpa
lönestegringen i framtiden. Vi moderater har på ett tidigt stadium lagt
förslag om marginalsattesänkningar 1989 och därtill inflationsskydd för
skatteskalen i syfte att underlätta den kommande avtalsrörelsen. Finans-
ministern har tidigare vänt sig emot tanken på skattelättnader nästa år, men
regeringen aviserar nu att överläggningar med arbetsmarknadens parter kan
leda fram till vissa förändringar. Vi vidhåller att marginalsatserna måste
sänkas alldeles oavsett resultatet av sådana samtal. Det måste också under-
strykas, att det inte räcker med justeringar i skatteskalen. Frånvaron av
inflationsskydd kommer att slå hårt, när inflationen ligger kring 6 %. Där-
till kommer att regeringen har föreslagit en höjning av pensionsavgiften från
årsskiftet.

Ännu en gång har det bekräftats att myten om en socialdemokratisk
regerings överlägsna förmåga att förmå avtalsparterna till uppgörelser inom
det samhällsekonomiska utrymmet saknar förankring i verkligheten. Efter-
som lönestegringen i våra viktigaste konkurrentländer torde stanna vid
4 %, ökar lönerna nästan dubbelt så snabbt i Sverige under 1988, och
samma bild kan befaras för nästa år.

Mot. 1987/88
Fi22

För Sveriges ekonomiska framtid är egentligen ingenting viktigare än att få hejd på spiralen skatter-löner-priser. Enligt vår mening är det nödvändigt att börja på skattesidan. Så länge vårt land har den fria världens hårdaste skattetryck – som därtill skärps successivt – och så länge hela produktionsökningen dras in till det allmänna, lika länge lär det förbli omöjligt att forsa ned kostnadsstegringen till i nivå med vad som gäller i våra viktigaste konkurrentländer.

5.4 Regeringens ekonomisk-politiska åtgärder

Från moderat håll har vi länge framhållit att den snabba konsumtionsökning som ägt rum sedan 1985 och som väntas fortsätta även under 1988 borde ha bromsats på ett tidigt stadium genom åtstramning av den offentliga konsumtionen och genom åtgärder som verkningsfullt stimulerat hushållssparandet. Vi förutspådde i januari att regeringen till följd av sin passivitet skulle tvingas ingripa senare under året med ett improviserat och brådskande åtgärds paket.

Nu kan vi konstatera att vi fått rätt på denna punkt. Regeringen föreslår i kompletteringspropositionen åtstramningsåtgärder som riktar sig mot hushållen. Genom sin underlåtenhet att i god tid föreslå konsumtionsbegränsande insatser i den offentliga sektorn och sparstimulanser för hushållen tvingas nu regeringen till nya skattehöjningar. Vi motsätter oss bestämt en ytterligare skärpning av skattetrycket, något som även olika regeringsföreträdare erkänt inte borde komma till stånd.

Eftersom privatkonsumtionen ökar snabbare än hushållens disponibla inkomster, försämras sparandet. Regeringen räknar för tredje året i följd med att hushållssparandet blir negativt och tvingas dessutom dra ner sin tidigare prognos för sparkvoten under innevarande år. Det fall i hushållens sparkvot som ägt rum under 1980-talet beror i huvudsak på ett minskat sparande i småhus. En viktig förklaring till detta är den avdragsbegränsning som genomfördes i början av 1980-talet. Den diskussion som nu förs – särskilt mot bakgrund av den inkomstskatteutredning som finansministern tillsatt, där ytterligare och väsentligt större avdragsbegränsningar diskuteras för t. ex. villaägare – motverkar således en återhämtning av hushållssparandet. Regeringens passivitet i fråga om hushållssparandet är också en viktig förklaring till den uppkomna situationen. Den privata konsumtionsökningen kunde, enligt vår uppfattning, ha bromsats tidigare genom en mer aktiv sparpolitik från regeringens sida i linje med de moderata förslagen.

Nu föreslår regeringen en extrainsättning på *allemanssparandet* med 5 000 kronor under en period som sträcker sig från slutet av 1988 till början av 1989. Erfarenheten har visat att denna typ av extrainsättningar inte medfört något nämnvärt nysparande. Möjligheten till extrainsättningar har endast inneburit att människor flyttat pengar från ett konto till ett annat. Dessutom har riksgäldskontoret inte något behov av mer pengar från allemanssparandet (se mer därom i avsnitt 6.4). Enligt vår uppfattning bör därför riksdagen endast godta förslaget om extrainsättningar och höjning av taket i vad avser allemansfondssparandet, där dessa åtgärder är motiverade med hänsyn till behovet av riskkapital och en spridning av aktieägandet.

Regeringen vill införa ett särskilt *ungdomsbosparande*. Från moderat sida välkomnar vi regeringens ambitioner på detta område. Vi har länge förordat att ett särskilt bosparande införs. Finansministern ansluter sig nu till vår uppfattning att det skattegynnade bosparandet bör frikopplas från allmannsparandet och i stället bygga på bankernas spara-låna-system. Regeringens förslag är emellertid krångligt till sin konstruktion och skulle, om det genomfördes, leda till ökade kostnader för såväl banker som ansvarig myndighet, utan att ge särskilt stora effekter på nysparandet. På flera punkter är regeringens ställningstaganden svärmotiverade. För det första bör inte ett bosparande enligt vår uppfattning ha en åldersbegränsning, vare sig uppåt eller nedåt. För det andra bör inte sparbeloppet begränsas. I stället kan ett tak för den särskilda bonusen fastställas. För det tredje måste utbetalningen av sparpremien vara knuten till köp av bostad, vilket inte regeringens förslag förutsätter. För det fjärde är det orimligt att personer som redan sparar på andra bankkonton inte får delta i ungdomsbosparandet. För det femte måste det vara fel att diskriminera ett riskvilligt bosparande. I regeringsförslaget kan bara banksparande anslutas.

Enligt vår uppfattning lider regeringsförslaget av sådana brister att det måste avvisas i sin helhet. Regeringen bör i stället återkomma med ett nytt förslag med den inriktning som förordas av moderata samlingspartiet i motion 1987/88:Fi213.

Regeringen föreslår att *lagen mot skatteflykt*, den s. k. generalklausulen, skall förlängas med ytterligare ett år. Enligt vår uppfattning är generalklausulen så allmänt formulerad att den i princip kan tillämpas på varje rätts-handling med skattekonsekvenser och därmed leda till högre skatt för den enskilde. Det blir i så fall omöjligt att i förväg veta om klausulen kommer att tillämpas. Klausulen är därmed oacceptabel från rättssäkerhetssynpunkt. *Lagen mot skatteflykt* bör därför inte förlängas utan i stället avskaffas.

Avdragsreglerna för ingående mervärdeskatt föreslås ändrade fr. o. m. den 1 juli 1988 så att ingående skatt på *utgifter för representation* blir avdragsgilla endast i den mån avdragsrätt föreligger vid inkomsttaxering. En begränsning av avdragsrätten för representationskostnader vid företagens inkomstbeskattning genomfördes senast fr. o. m. inkomståret 1987. Den nu föreslagna begränsningen innebär en anpassning av reglerna för mervärdeskatten till vad som gäller vid inkomstbeskattningen. Från moderat hall avvisades de tidigare gjorda begränsningarna med motiveringen att representationskostnader är en väsentlig del i företagets marknadsföringsinsatser och därför bör vara avdragsgilla samt att begränsningsreglerna missgynnar mindre företag som inte har egna matsalar. Den nu föreslagna åtgärden innebär en ytterligare begränsning som höjer kostnaderna för företagen, varför vi motsätter oss förslaget.

Regeringen vill höja *skatten på eldningsolja* och andra oljor med 75 kr. per kubikmeter från den 1 juli 1988. Förslaget leder till en ytterligare skärpning av skattetrycket. Regeringen fortsätter också att använda punktbeskattningen som energipolitiskt styrmedel. För att få ordning på beskattningen av energi har moderata samlingspartiet länge förordat en övergång till mervärdeskatt på energiområdet, kombinerad med energilikformiga punktskatter på förhållandevis låg nivå. En sådan ordning skulle

undanröja punktskatternas nuvarande snedvridningseffekter för den svenska industrin och innebära en stimulans för de energikrävande basnäringarna samt leda till positiva sysselsättningseffekter i särskilt utsatta regioner. Mot denna bakgrund avvisar vi regeringens förslag att höja oljeskatten.

Regeringen vill även göra en *indragning av likviditet* från näringslivet på ca 10 miljarder kr. Inbetalningarna skall ske till riksbanken i augusti 1988 och i januari 1989. Medlen skall stå inne till juli 1990. Motivet för åtgärden är att näringslivets likviditet i hög grad skulle ha använts till uppköp av andra företag och att den medverkat till en kraftig kreditexpansion. Enligt vår uppfattning är detta endast skenmotiv, vilket bekräftas av den statskontrollerade PKbankens senare köp av Carnegie Fondkommission. Det verkliga skälet till regeringens förslag torde i stället vara den beställning som LO framfört. Även om de inestående medlen gottgörs ränta från riksbanken, är denna ersättning endast hälften så stor som vad penning- och obligationsmarknaden kan erbjuda. Mot denna bakgrund kan man även se den föreslagna likviditetsindragningen som en smygbeskattning av företagen på omkring 1 000 milj. kr. Det är allvarligt att regeringen inte utrett förslaget ordentligt eller vare sig remissbehandlat det eller låtit lagrådet yttra sig, eftersom det är fråga om en helt ny skattebas. Definitionen av skattebasen leder nämligen till att indragningen av likviditet slår helt godtyckligt. Ett företag som exempelvis har tagit upp ett lån före den 31 december 1987 för att finansiera en investering drabbas hårdare än om man väntat till efter årsskiftet. I regeringens förslag finns ingen som helst koppling mellan den valda skattebasen och skatteutvecklingsförmågan. Moderata samlingspartiet avvisar bestämt förslaget.

Ytterligare ett inslag i regeringens s. k. åtstramningspaket är att kravet på *minsta kontantinsats* vid kreditköp höjs från 20 % till 50 % för bilar och till 40 % för övriga varor. Denna åtgärd är enligt regeringen avsedd att dämpa ökningen av konsumtionskrediter. Efter avregleringen på kreditmarknaden torde emellertid denna typ av åtgärd i praktiken vara verkningslös genom att kreditströmmarna i stället tar andra vägar. Enligt vår uppfattning är denna skärpning av en kreditreglering ett beklagligt steg tillbaka i utvecklingen mot en friare marknad.

I avsnittet om *statliga garantier* föreslås ett delat ansvar så till vida att statlig garanti för lån får omfatta högst 75 % av kreditens storlek. Fördelar skulle därigenom uppnås genom en mera realistisk lånebeviljning och en effektivare bevakning. Det är naturligt, anför man, att banker och andra kreditinstitut koncentrerar sin bevakning till låneengagemang där det finns risk för egna förluster. Genom detta delade ansvar skulle statens förluster minska, vilket vi hälsar med tillfredsställelse.

Vidare föreslås att viss statlig garantigivning skall avgiftsbeläggas. Avgifterna skall utgå för att täcka statens kostnader för administration och förluster på beviljade garantier. Moderata samlingspartiet, som anser att den statliga garantiverksamheten bör vara självfinansierande, tillstyrker förslaget men anser att den tvååriga övergångsperioden på jordbruksdepartementets område vad avser redan beviljade garantier kan te sig alltför knapp. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med nytt förslag om övergångsregler.

Mot. 1987/88
Fi22

Riksrevisionsverket betonar i en utredning, som kommenteras i den reviderade finansplanen, vikten av en mer genomgripande översyn av floran av stödregler kombinerad med att man undersöker om det *statliga stödet* på en del områden kan begränsas eller slopas. Regeringen delar utredningens bedömning och betonar "vikten av att dessa frågor utreds under det fortsatta arbetet med att rationalisera det statliga stödet till näringslivet". Detta är enligt vår mening uttryck för en anmärkningsvärt passiv regeringspolitik.

Att återställa och vidmakthålla näringslivets långsiktiga konkurrenskraft och därmed förutsättningarna för välståndsutvecklingen är näringspolitikens viktigaste uppgift. Den skall åstadkommas med generella medel, som stärker livskraftiga företag, ger ett fritt näringsliv och innebär en ekonomi i balans. Bidrags- och subventionspolitiken skall så långt möjligt avvecklas, skatterna sänkas, samhället avbyråkratiseras och fondsocialismen undanröjas. Vi hänvisar i övrigt till partimotionen "Näringsfrihet och framtidens arbetstillfällen" (1987/88:N225), där vi närmare utvecklar dessa synpunkter.

Från dessa utgångspunkter kan vi sälunda inte godta regeringens förslag till riktlinjer för stöd till näringslivet i kompletteringspropositionen (s. 50 ff). Ett nytt förslag måste därför föreläggas riksdagen i enlighet med de principer som vi angett och som framförts i näringslivsorganisationernas remissyttranden.

Trots förhandsuppgifter om motsatsen tvingas vi konstatera att regeringen inte lagt några förslag om *inkomstskatterna* för 1989 till värriksdagen. På bara några få rader, närmast i förbigående, meddelar regeringen att man avser att återkomma med förslag om "den närmare utformningen av 1989 års skatteskala". Vi beklagar att regeringen ännu inte kommit till insikt om skatternas roll i avtalsrörelserna och deras stora betydelse för ekonomins utveckling även i övrigt.

Det besked som lämnas i propositionen innebär emellertid att regeringen – i samband med en eventuell justering av inkomstskatterna efter valet i höst – avser att ytterligare skärpa nuvarande avdragsbegränsning med tre alternativt fyra procentenheter. Dessutom skall kvarstående inkomstbortfall kompenseras genom en höjning av de indirekta skatterna – sannolikt mervärdesskatten.

Genom att en marginalskattesänkning kombineras med dels en ytterligare avdragsbegränsning, dels en höjning av momsen, blir det omöjligt för löntagarorganisationerna att hålla tillbaka bruttolönekraven. För många löntagare kommer nämligen de sammantagna effekterna av de sänkta skattesatserna, avdragsbegränsningen och en momshöjning att leda till höjd skatt. Den aviserade avdragsbegränsningen innebär att regeringen än en gång bryter mot det löfte som alla riksdagspartier utom vpk gav inför valet 1979 och som endast moderata samlingspartiet hållit fast vid.

Socialdemokraterna vill nu ta ytterligare steg mot den typ av mycket omfattande avdragsbegränsning som bl. a. finansministern pläderat för i sin idéskiss, vilken presenterades våren 1987 och för närvarande är under utredning i inkomstskatteutredningen.

En avdragsbegränsning av denna typ skulle självfallet slå hårt mot de hushåll som bor i småhus eller i bostadsrätt dels genom att boendekostnaden stiger, dels genom att priserna på småhus och bostadsrätter faller.

Socialdemokraternas vilja att mildra dessa effekter torde vara begränsade. I direktiven till skatteutredningen sägs nämligen bl. a.:

Mot. 1987/88
Fi22

Att helt eller delvis undanta räntekostnader för lån på villor och bostadsrätter från avdragsbegränsningen är enligt min mening inte lämpligt.

I tabell 3 redovisas hur boendekostnaderna för småhus och bostadsrätter skulle öka i de två alternativ som regeringen enligt ett pressmeddelande avser att överväga i höst. Den mer omfattande avdragsbegränsningen enligt skatteskissen skulle naturligtvis ge långt större försämringar.

Tabell 3. Ökning av boendekostnaderna enligt regeringens två alternativ till avdragsbegränsning

Underskott	Ökning av boendekostnaderna vid	
	Reg. alt. 1 (-3 %)	Reg. alt. 2 (-4 %)
20 000 kr	50 kr/mån	67 kr/mån
30 000 kr	75 kr/mån	100 kr/mån
40 000 kr	100 kr/mån	133 kr/mån
50 000 kr	125 kr/mån	133 kr/mån

Moderata samlingspartiet står fast vid det löfte vi avgav inför 1979 års val och som innebär att boenderäntor bör vara helt avdragsgilla. Vi avvisar således alla förslag om nya avdragsbegränsningar och vill i stället successivt eliminera den nuvarande begränsningen. Enligt vår uppfattning utgör sparandet i den egna bostaden en viktig sparform. Eftersom hushållssparandet generellt sett är uselt i Sverige, är det en bakvänd politik att, som regeringen vill, ytterligare försämma villkoren för detta sparande.

6 Det moderata alternativet

6.1 En långsiktig ekonomisk-politisk strategi

Malet för den ekonomiska politik moderata samlingspartiet förespråkar är ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter en god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin.

Moderata samlingspartiet sätter omvandlingens och dynamikens förutsättningar i centrum för den ekonomiska politiken. Omvandlingen av ekonomin förutsätter utveckling av nya lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma. För att en sådan utveckling och tillväxt skall kunna komma till stånd krävs ökad flexibilitet i den svenska ekonomin.

Vi förespråkar en politik som ger utrymme för stor individuell frihet och uppmuntrar personliga initiativ och personligt ansvarstagande. Detta förutsätter att människor själva får behålla en rimlig del av ersättningen för sina arbetsinsatser. Därför är det nödvändigt att sänka skattetrycket, vilket förutsätter en minskning av de offentliga utgifternas andel av BNP.

Efter det senaste decenniets utveckling och med tanke på att de grundläggande problemen i svensk ekonomi ännu inte är lösta står det klart att en varaktigt hög tillväxttakt i svensk ekonomi är svår att förena med en offentlig sektor av dagens storlek i förhållande till BNP. Tillväxthindren för den privata sektorn har också blivit för stora. Privat verksamhet är som regel mer effektiv än offentlig och måste därför ges ökat utrymme. Dessutom behöver produktiviteten höjas inom den offentliga sektorn. Riktmärket bör vara att god service i erforderlig omfattning skall tillförsäkras medborgarna men i effektivare former, som tillgodoser kravet på kvalitet.

Den ekonomisk-politiska strategi vi förordar innebär en låg ökningstakt för de offentliga utgifterna, sänkt skattetryck, stram finanspolitik, avreglering av näringslivet, avskaffande av statliga och kommunala monopol, avveckling av löntagarfonderna samt ett ökat hushållssparande.

Förutom en stram finanspolitik måste politiken också följas upp med åtgärder som stimulerar hushållens sparande. I annat fall riskerar den inhemska efterfrågan att bli fortsatt alltför expansiv, vilket ytterligare skulle försämra bytesbalansen och driva på inflationen. Dessutom är det angeläget att begränsa de offentliga utgifternas ökning i större utsträckning än vad regeringen föreslår för att dämpa de offentliga resursanspråken och därmed ge den enskilda sektorn större möjlighet att expandera och sysselsätta arbetskraft.

Den ekonomiska politiken bör läggas upp efter långsiktiga ramar och undvika den typ av snabba kast som regeringen alltför ofta tvingats till.

För att ge trovärdighet åt stabiliseringspolitiken måste en fast växelkurs upprätthållas. Det är mot den bakgrunden som vi föreslår en fastare anknytning av kronan till det europeiska monetära samarbetet, vilket innebär att den svenska inflationstakten och kostnadsökningarna inte kan tillåtas avvika från vad som gäller i de övriga länder som deltar i detta samarbete. Även dagens valutakorg sätter vissa gränser för vilka lönekostnads- och prisökningar som kan tillåtas, men dessa har klart överskridits under den socialdemokratiska regeringsperioden. Det är angeläget att den ekonomiska politiken genom en sänkning av skattetrycket skapar de förutsättningar som är nödvändiga för att arbetsmarknadens parter skall ha en rimlig möjlighet att nå uppgörelser som är förenliga med en fast valutakorg.

En växelkursnorm för stabiliseringspolitiken innebär att en fortsatt bytesbalansförsämring inte kan accepteras. För att undvika en sådan måste den ekonomiska politiken i första hand inriktas på att angripa de grundläggande problemen i den svenska ekonomin. Skulle bytesbalansförsämringen accelerera ytterligare och den fasta växelkurspolitiken därmed hotas, kan det inte uteslutas att den ekonomiska politiken kan behöva läggas om ytterligare i åtstramande riktning. En sådan skärpning av åtstramningspolitiken bör emellertid endast tillgripas i sista hand, om övriga åtgärder inte kan bedömas få tillräckligt snabb effekt, något som inte kan uteslutas till följd av den socialdemokratiska regeringens underlåtenhet att i tid vidta verkningssfulla åtgärder.

Utöver växelkursnormen bör den ekonomiska politiken, såväl på kort som på längre sikt, genom avreglering och undanröjande av tillväxthinder, inte minst på ekonomins utbudssida, inriktas på att stimulera den reala tillväxten i ekonomin.

Om den offentliga utgiftsexpansionen hålls tillbaka, kan tillväxten i totalproduktionen öka snabbare genom expansion i den privata sektorn. Därmed skapas utrymme för sänkt skattetryck, vilket i sin tur ytterligare stimulerar tillväxten i ekonomin och utbyggnaden av näringslivet. I första hand måste detta utrymme användas för att sänka skatter som drabbar arbete, sparande och företagsamhet. Ett lägre skattetryck och lägre marginaleffekter ger konkurrensförbättringar gentemot omvärlden.

Den viktigaste åtgärden för att underlätta lönebildningen och öka drivkraften att arbeta och spara är sänkta marginalsatser. Med anledning därav föreslog vi i vår motion "Större frihet och ökad välfärd genom sänkta skatter" (1987/88:Sk470) en kraftig sänkning av marginalsatserna med början redan 1989. Vi föreslog även en sänkning av bolagsskatten i samband med att vissa möjligheter till fondavsättningar minskas.

Förmögenhets- och arvsskatterna bör också sänkas, eftersom de drabbar den kapitalbildning som främjar ekonomisk tillväxt. Dessa skatter drabbar enbart privatpersoners förmögenhetssupplemen. Effekten blir att kreativa människor, som är viktiga för Sveriges utveckling, föredrar att flytta utomlands.

Den svenska ekonomin är hårt reglerad genom konkurrensbegränsningar, etableringshinder och mängder av regleringar. Sverige behöver avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet.

I dag kännetecknas områden som barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg och utbildning av låg effektivitet och ibland långa köer. Vi vill därför att monopolen skall brytas och konkurrensen stärkas genom att privata alternativ till offentligt producerad service tillåts. Detta kan bl. a. ske genom användandet av den princip som ligger till grund för den gemensamma borgerliga motionen om familjepolitiken. Den bärande tanken i detta förslag är att finansieringen i högre grad skall följa medborgaren och inte tillfalla den offentliga producenten. Att släppa in enskilda initiativ innebär inte bara möjligheter till billigare produktion och därmed ökad produktivitet, utan också större variationsrikedom i tjänsteutbudet. Valfriheten ökar både för konsumenter och för producenter. Valfriheten är särskilt viktig för den som genom ålder eller handikapp är beroende av andra för vård eller stöd.

En utbyggnad av den privata tjänstesektorn innebär också valfrihet för alla dem som arbetar i berörda yrken att välja andra arbetsgivare eller starta eget. I dag har t. ex. personalen inom sjukvård eller äldreomsorg i praktiken endast en enda arbetsgivare i Sverige. Detta synes också motverka benägenheten att söka sig till dessa viktiga arbetsområden.

Förbud och föreskrifter som hämmar näringslivet bör så långt som möjligt tas bort. Syftet skall vara att förbättra effektivitet och förnyelseförmåga genom att avskaffa olika typer av regleringar. En avreglerad kapital- och valutamarknad fördelar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta.

Investeringsfonderna tillskapades ursprungligen som konjunkturpolitiskt instrument. Av olika skäl är det inte längre lämpligt att bedriva stabiliseringspolitik som syftar till att kortsiktigt utjämna svängningar i den internationella konjunkturen. Vi anser därför att såväl investeringsfonderna som

investeringsreserverna generellt bör vara frisläppta. Frågan om investeringsfondernas framtid bör prövas i samband med att hela företagsbeskattningen reformeras.

Mot. 1987/88
Fi22

De ständigt återkommande prisregleringarna utgör ett konkurrens- och tillväxthämmande inslag. De lagar och institutioner (SPK) som gör prisregleringar möjliga bör avvecklas.

Lagstiftningen på arbetsmarknaden bör moderniseras så att den underlättar och inte försvårar strukturomvandlingen. Bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner successivt tas bort, fastighetsskatten stegvis avskaffas och centralstyrning och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning.

Löntagarfonderna skall avvecklas. Fonderna hämmar tillväxten i ekonomin bl. a. genom att vinstmedel tas ut från de företag som har högst avkastning. Att sprida aktieägandet genom avskaffandet av fondsocialismen stärker marknadsekonomin. Likaså bör uttaget av sociala avgifter på de anställdas vinstmedel avskaffas. I stället bör företagsanknutna vinstandelsystem stimuleras.

Ett viktigt inslag i en politik för högre tillväxt är att ekonomins spelregler är någorlunda stabila över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den socialdemokratiska politiken under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar över huvud taget inte kommer till stånd. Den ekonomiska politikens inriktning bör därför ligga fast över tiden.

6.2 Sparandebristen

Den inriktning av politiken som socialdemokraterna förespråkar mot bestående överskottssparande i den offentliga sektorn innebär ett successivt överförande av ägande från enskilda händer till det allmänna. Utvidgningen av AP-fondens placeringsmöjligheter, inrättandet av en femte AP-fondstyrelse, uttaget av pensionsskatten och införandet av löntagarfonderna är konkreta exempel på att denna utveckling pågår för fullt.

Moderata samlingspartiet förespråkar en annan väg. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i företagen och i hushållen. Det offentliga sparandet bör i stort sett vara i balans.

Förändringar i hushållens konsumtions- och sparandemönster har stor inverkan på utvecklingen av det totala sparandet i ekonomin, då den privata konsumtionen svarar för ca hälften av BNP. Förskjutningar i konsumtions- resp. sparanddelen av hushållens disponibla inkomster kan alltså leda till kraftiga genomslag på den samlade efterfrågan i ekonomin.

Det dåliga hushållssparandet utgör därför ett allvarligt problem. Regeringen räknade i januari med att hushållens sparkvot – summan av hushållens reala och finansiella sparande i förhållande till den disponibla inkomsten – skulle vara minus 3 % 1988. Nu har den prognosen justerats ned ytterligare till minus 3,7 %. Det innebär att hushållen fortsätter att i allt större utsträckning låna och ta av sina sparmedel för att konsumera. Denna

utveckling leder därmed till en fortsatt alltför hög inhemsk efterfrågan.

Mot. 1987/88

Genom hushållssparandets stora betydelse för utvecklingen av det totala sparandet å ena sidan och den inhemska efterfrågan å den andra är det, enligt vår uppfattning, en viktig uppgift för den ekonomiska politiken att vända den alltsedan 1960-talet trendmässiga minskningen av hushållssparandet.

Fi22

Ett ökat hushållssparande förutsätter en generell politik. Det går inte att nämnvärt öka sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t. ex. nu sker i allemanssparandet. Inte heller påverkas hushållens sparvilja av påkostade annonskampanjer av den typ som spardelegationen genomfört.

För att öka hushållens sparande krävs i första hand stabila spelregler. Dessutom krävs ett sänkt skattetryck, som höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Våra förslag om sänkta marginalskatter gör det t. ex. mer lönsamt att spara och mindre lönsamt att låna. Därutöver är det viktigt att särskilt stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier. Våra konkreta förslag för att öka hushållssparandet återfinns i en särskild motion (1987/88:Fi613).

6.3 Utgifts- och skattepolitiken

Utgifts- och skattepolitiken är en viktig del av den ekonomisk-politiska strategin för att återställa balansen och öka tillväxten i den svenska ekonomin. Att krympa både utgifts- och skattesidan i statsbudgeten sett i relation till bruttonationalprodukten har stor betydelse för möjligheterna att förbättra den svenska ekonomins utvecklingsförmåga. Vi anser inte, till skillnad från regeringen, att målsättningen bör vara att långsiktigt skapa ett permanent överskott i den konsoliderade offentliga sektorns finanser. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets behov bör, som beskrivits i tidigare avsnitt, i stället ske i företagen och i hushållen.

I vår januarimotion angående den ekonomiska politiken (1987/88:Fi223) föreslog vi en utgiftsnivå som låg drygt 13,9 miljarder lägre än vad regeringen förordade för budgetåret 1988/89. Av dessa besparingar var ca 5,7 miljarder i princip av engångskaraktär. Skattesänkningar föreslogs med 5 miljarder kr. Hade dessa förslag genomförts, skulle budgetunderskottet ha blivit 8,8 miljarder kr, lägre än regeringens. Våra marginalskattesänkningar hade dessutom stimulerat arbetsutbudet, något som skulle ha förbättrat dagens ansträngda situation på arbetsmarknaden och därmed ytterligare ha förstärkt tillväxtmöjligheterna i den svenska ekonomin redan under nästa år. En högre ekonomisk tillväxt skulle också ha förbättrat budgetsaldot. Genom skattesänkningar och införande av barnavdrag skulle vidare socialbidragskostnaderna ha minskat, varigenom budgetunderskottet skulle ha blivit ännu lägre. Om vi bortser från dessa dynamiska effekter och även från de icke-permanenta besparingar som utförsäljningen av företag utgör, skulle ändå budgetunderskottet med vår politik ha blivit 3,1 miljarder kr, lägre än det som regeringen förordade.

Vissa förändringar av regeringens förslag till utgiftsanslag har skett i samband med riksdagsbehandlingen under våren. Detta innebär att skillnaden mellan vårt och regeringens förslag till budgetunderskott har minskat.

Men trots att vi avvisar samtliga skattehöjningar som regeringen föreslår, skulle ändå vårt budgetunderskott vara lägre än det av regeringen föreslagna för kommande budgetår. Till den dämpning av den inhemska efterfrågan som vi anser bör komma till stånd bidrar våra förslag till sparstimulerande åtgärder. I samma riktning verkar också våra förslag om försäljning av statliga tillgångar som aktier i statsägda företag och mark för jord- och skogsbruk. Även en vidgat rätt för hyresgäster att friköpa sina lägenheter får samma effekt. Vi hänvisar till våra förslag i motionen om "Näringsfrihet och framtidens arbetstillfällen" (1987/88:N225).

Avvägningen mellan besparingar och skattesänkningar syftar till att hushållens ekonomiska situation inte skall försämrast. Åtstramningen träffar i stället staten, kommunerna, företagen och utlandet. Vi anser det angeläget att hushållens resurser i större utsträckning än hittills skall bestå av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. En orsak till att incitamenten att arbeta, spara och satsa på företagande minskat i vår ekonomi är de ständiga offentliga utgiftsökningarna och skattehöjningarna. Återvunnen balans och förnyad ekonomisk styrka förutsätter därför att besparingar och skattesänkningar följs åt.

I motion 1987/88:Sk470 har vi föreslagit en genomgripande marginalskatteform. Vårt förslag innebär i korthet att den helt övervägande delen av inkomsttagarna från och med 1991 skall få en marginals katt på högst 35 % (vid en kommunalskatt på 30 kr.). Inkomsttagare med högre inkomster skall ha en marginals katt på högst 50 %. Marginals katteformen måste inledas redan 1989 och inte uppskjutas i avvaktan på att den statliga inkomstskatteutredningen fullföljer sitt uppdrag. I tabell 4 nedan redovisas vårt förslag till skatteskala för 1989:

Tabell 4

Beskattningsbar inkomst	Skatteskala 1988	1989 enl (m)
0 — 70 (000)	5 %	4,5 %
70 (000) — 140 (000)	20 %	16 %
140 (000) — 190 (000)	34 %	30 %
190 (000) —	45 %	40 %

Sänkningen i det lägsta inkomstskiktet får samma effekt som en sänkning av kommunalskatten med 50 öre. Det har särskilt stor betydelse för deltidsarbetande, många småföretagare och jordbrukare och inte minst pensionärer.

Förutsättningen för en varaktig skattereform är också att inflationen inte tillåts höja skattetrycket automatiskt. Förändringar i det reala skatteuttaget bör endast kunna ske genom politiska beslut och inte som en konsekvens av inflationstakten. Därför bör fullt inflationsskydd införas.

De sänkningar av de statliga skattesatserna som vi föreslår i tabell 4 genomförs i skatteskallorna för såväl grundbelopp som tilläggsbelopp på ett sådant sätt att den nuvarande avdragsbegränsningen successivt avskaffas.

Genom skattesänkningar, inflationsskydd och slopad avdragsbegränsning

skapas förutsättningar för arbetsmarknadens parter att i nästa års avtalsrörelse uppnå avtal som inte ytterligare försämrar konkurrenskraften. En sänkning av marginals-katten gör det dessutom mer lönsamt att arbeta, spara och starta företag.

Under vårens behandling har våra förslag till skattesänkningar avslagits av riksdagen. Vi vidhåller emellertid att den viktigaste åtgärden på kort sikt är att påbörja en långtgående skattereform.

Moderata samlingspartiet anser att det är viktigt att i god tid före 1989 ge alla parter ett klart besked om att marginals-katterna skall sänkas. Mot denna bakgrund hemställer vi att riksdagen hos regeringen begär förslag till sänkningar av marginals-katten för 1989 i enlighet med vad vi anfört i motion 1987/88:Sk470.

6.4 Statsskults-, kredit- och valutapolitiken

Vi har länge hävdad, att regeringens bristande vilja och förmåga att genom offentliga utgiftsbegränsningar strama åt finanspolitiken lägger en alltför stor börda på penningpolitiken. Följden blir ett högt ränteläge, som håller tillbaka den för landets framtida välfärdsökning nödvändiga utbyggnaden av produktionskapaciteten.

Denna vår tes bekräftades av riksbanksfullmäktiges beslut vid ett i hast sammankallat sammanträde dagen efter den reviderade finansplanens framläggande att genomföra en höjning av den svenska räntenivån. Uppenbarligen var man angelägen att undvika en upprepning av vad som hände för tre år sedan, då besvikelsen på marknaden över en svag kompletteringsproposition efter några veckor framtvingade ett krispaket med bl. a. en ränteuppgång med 2 procentenheter.

Den nu genomförda uppjusteringen av den korta räntan med inmot 1 procentenhet var under föreliggande omständigheter förmodligen ofrånkomlig. Det har betecknats som egendomligt att riksbanksfullmäktige bara någon vecka efter det att man ställt sig bakom det av oss moderater i flera år framförda kravet att avveckla diskontot beslutar att höja det. Men så länge diskontot finns kvar, bör det naturligtvis anpassas efter ränteutvecklingen på marknaden.

Däremot borde det enligt vår mening ha varit möjligt för riksbanken att genomföra den eftersträlvade räntehöjningen med enbart marknadsoperationer. Införande av kassakrav för finansbolag innebär ett återfall i en regleringspolitik som snedvrider konkurrensförhållandena på kreditmarknaden. Bostadslåneinstitutens position förbättras nu relativt sett. Konkurrensneutralitet mellan banker, för vilka kassakrav skall kunna gälla, och andra kreditinstitut bör, som vi tidigare framhållit, i stället uppnås genom att kassakravsmedel tillerkänns räntegottgörelse.

Efter den senaste åtstramningen av kreditpolitiken uppgår differensen mellan den svenska statsskuldväxelräntan och räntan för ett korglån bestående av US-dollar och D-mark till ca 5 procentenheter. Det kan då inte undvikas att tendensen till privat kapitalinflöde förstärks, vilket skapar problem för både penningpolitiken och statsskuldpolitiken.

Den ökade likviditeten medförsvårigheter för riksbanken att hålla räntan

uppe på avsedd nivå. Penningmängdens tillväxt medför också en risk för ökad inflationstakt i ett senare skede.

När inflödet på den privata kapitalbalansen är större än underskottet i bytesbalansen, får riksgäldskontoret parera detta genom att dra ned statens utlandsskuld. Detta medför en avsevärd höjning av statens upplåningskostnader. I stället för att låna kort utomlands till exempelvis 6 % får man betala ca 5 procentenheter mer för inhemsk upplåning mot statsskuldväxlar, vilka köps av företag som lånar utomlands och tillgodogör sig mellanskillnaden.

Vi håller fast vid normen att staten av "självdisciplinära" skäl skall avhålla sig från att nettolåna utomlands. Men det kan inte vara rimligt att riksgäldskontoret i en tid av växande bytesunderskott skall amortera ned statens utlandsskuld med de kostnadskonsekvenser som här angivits. Landets totala utlandsskuld måste ju under dessa omständigheter ändå växa.

Här berörda problem har självfallet ett starkt samband med den svenska valutaregleringen. En fullständig avreglering av valutapolitiken, vilket vi i flera år föreslagit, skulle leda till att den svenska räntenivån kunde sänkas avsevärt med åtföljande positiva effekter för både statsskuldens finansiering och näringslivets utbyggnad. En svensk anknytning till det europeiska monetära systemet (EMS) skulle dessutom understryka vår beslutsamhet att hålla en fast valutakurs och därmed möjliggöra en ytterligare anpassning till den lägre internationella räntenivån.

Förutsättningarna för statens upplåning har förändrats starkt jämfört med för några år sedan. Behovet av nyupplåning är litet, och verksamheten består mest av refinansiering av förfallande lån. Bl. a. inbetalningen av pensionsskatt under 1987 medförde t. o. m. en neddragning av stocken av statsskuldväxlar, så att riksbanken nu anser sig ha brist på material för sina marknadsoperationer.

I detta sammanhang skapar allemanssparandet problem. Sett ur riksgäldskontorets synvinkel är detta en dyr upplåningsform, över vilken man har dålig kontroll. Inflödet är ungefär 1 miljard kr. i månaden (emellanåt förstärkt till följd av medgivna engångsinsättningar), oavsett om pengarna behövs eller inte. Upplåningen är extremt kort till sin karaktär, eftersom insättarna på allemanskonto omedelbart kan ta ut sina medel mot en obetydlig uttagsavgift.

Allemanssparandet hos riksgäldskontoret infördes i en tid, då staten hade ett stort sparandeunderskott och näringslivet ovanligt nog ett överskott, varför hushållens sparande borde kanaliseras till statsskulden. Det var då rationellt att lyfta ut såväl inlåning som statsobligationer från bankernas balansräkningar och låta hushållen placera sina sparmedel direkt i riksgäldskontoret.

Men i dagsläget, när det offentliga sparandet visar ett stort överskott och de icke-finansiella företagen till följd av ökade investeringar har ett negativt sparande, får allemanssparandets konstruktion egendomliga och störande konsekvenser. Det skattegynnade sparandet bör under dessa förutsättningar i stället styras till näringslivet. Enligt vår mening saknas det numera skäl att ytterligare bygga ut allemanssparandet i riksgäldskontoret. Däremot är det angeläget att bereda ökat utrymme för sparande i allemansfond, liksom

att stimulera långsiktigt bundet sparande i bank, varifrån medlen kan kanaliseras till produktiva investeringar.

Vid den förestaende översynen av riksgäldskontoret finns det anledning att överväga den malkonflikt som i dag föreligger. Enligt vår uppfattning är kontorets primära uppgift att på ett kostnadseffektivt sätt svara för statens upplåning och för förvaltningen av dess skuld. Därvid är det ofrånkomligt att man beaktar statsupplåningens konsekvenser för penningpolitiken. Där- emot ser vi det som en komplikation om riksgäldskontoret också tilldelas uppgiften att främja hushållssparandet, även till priset av högre skuldtjänst- kostnader. Hushållens sparande bör i stället stimuleras med generella eko- nomisk-politiska åtgärder jämte särskilda skattefördelar i enlighet med vad vi föreslagit i motion 1987/88:Fi613.

Mot. 1987/88
Fi22

7 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekono- miska politiken som föreslås i motionen.
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregle- ringen som föreslås i motionen.
3. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad som i motionen anförts om statsskuldspolitiken.
4. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad som i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken.
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lönebildningen.
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om frisläppande av de allmänna investerings- fonderna och investeringsreserverna.
7. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om ändring i lagen (1983:890) om allemanssparandet beslutar att en extra in- sättning om 5 000 kronor får göras fr. o. m. december 1988 t. o. m. februari 1989 samt att taket för den totala nettoinsättningen höjs till 75 000 kronor inom allemansfondsparandet.
8. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om ungdoms- bosparande begär nytt förslag med den inriktning som angetts i motion 1987/88:Fi613.
9. att riksdagen avslår regeringens förslag att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1980:865) om skatteflykt.
10. att riksdagen avslår förslaget om lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt.
11. att riksdagen avslår regeringens förslag om att skatten på eldningsolja och andra oljor höjs den 1 juli 1988 från 660 till 735 kronor/kubikmetern.
12. att riksdagen avslår regeringens förslag om likviditetsindrag- ningar.

13. att riksdagen med bifall till regeringens förslag till lag om statliga garantier och till lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om hypoteksinrättningar begär förslag till generösare övergångsregler inom jordbruksdepartementets område i enlighet med vad som anförts i motionen.

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjer för industristöd.

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sänkning av marginalskatterna för 1989 i enlighet med vad som föreslagits i motion 1987/88:Sk470.

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om privatisering av statliga och kommunala tillgångar.

Mot. 1987/88
Fi22

Stockholm den 11 maj 1988

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Nils Carlshamre (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Ingrid Sundberg (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Sonja Rembo (m)

Per-Olof Strindberg (m)

Innehållsförteckning

Mot. 1987/88
Fi22

1	<i>Sammanfattning</i>	3
2	<i>De borgerliga och de socialdemokratiska regeringsåren</i>	4
3	<i>Den internationella utvecklingen</i>	9
4	<i>Den svenska ekonomin</i>	10
4.1	Det korta perspektivet	10
4.2	Utvecklingen på längre sikt	13
4.2.1	Treårskalkylerna	13
4.2.2	Långtidsbudgeten	16
5	<i>Regeringens ekonomiska politik</i>	17
5.1	Tredje vägens politik misslyckad	17
5.2	Den reviderade finansplanens riktlinjer	19
5.3	Avtalsrörelsen och lönebildningen	20
5.4	Regeringens ekonomisk-politiska åtgärder	22
6	<i>Det moderata alternativet</i>	26
6.1	En långsiktig ekonomisk-politisk strategi	26
6.2	Sparandebristen	29
6.3	Utgifts- och skattepolitiken	30
6.4	Statsskulds-, kredit- och valutapolitiken	32
7	<i>Hemställan</i>	34